

ACTA

*A jogelmélet hazai kutatása és oktatása: ünnepi konferencia
a 70 éves Varga Csaba tiszteletére (PPKE JÁK 2011. június 7.)*

BEKÖSZÖNTŐ

*a Varga Csaba egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére rendezett
szimpózium előadásainak publikálásához*

Ez év június 7-én Varga Csaba tanszékvezető egyetemi tanár, tudományos tanácsadó 70. születésnapja tiszteletére zártkörű szimpózium került megszervezésre Karunkon „A jogelmélet kutatása és oktatása hazánkban a rendszerváltás után” címmel. A konferencia szervezésével, s annak előadásainak publikálásával az volt a célom, hogy zárt szakmai körben őszintén megvizsgáljuk a jogfilozófia, illetőleg a jogelmélet hazai helyzetét a kutatás és – ehhez köthetően – az oktatás tekintetében.

A konferenciát dr. Lamm Vanda, az MTA levelező tagja, az MTA Jogtudományi Intézetének igazgatója nyitotta meg. Utána Péteri Zoltán professor emeritus elnöklelte mellett az ünnepelt Varga Csaba szólalt fel. Ezt követően a következő tanár urak adtak elő: Szabadfalvi József (egyetemi tanár, dékán DE ÁJK), Pokol Béla (egyetemi tanár ELTE ÁJK, SZTE ÁJK), Cs. Kiss Lajos (tanszékvezető egyetemi tanár ELTE ÁJK), Karácsony András (egyetemi tanár, rektorhelyettes ELTE ÁJK), Szabó Miklós (tanszékvezető egyetemi tanár, dékán ME ÁJK), Szigeti Péter (egyetemi tanár SZE DF ÁJK), Szilágyi Péter (egyetemi tanár ELTE ÁJK), Badó Attila (egyetemi tanár SZTE ÁJK), Bencze Mátyás (egyetemi docens DE ÁJK) és végül jómagam.

A szimpózium alaphangja és végkicsengése az volt, hogy komoly válságban van hazánkban a *jogfilozófia*, de az utóbbi években megtorpanni látszanak a gyakorlati filozófia nézőpontját valló *jogelméleti* kutatások is, miközben a *jog társadalomelméleti* kutatása sem életerős immáron. Mindennek egyik oka nézetem szerint az, hogy a „tudományos”-nak kikiáltott marxizmus kipukkadása után (ami ideológiai okokból volt ellensége a „burzsoá” jogfilozófiának), a Lukács-recepció szétporladásával, azután Kelsen szociencista ígéreteiben való csalatkozás után, a luhmanni kibernetikus modell magyarózó erejének kiüresedésével, s végül Hart és Finnis szellemi erőforrásainak kimerülésével, illetve zsákutcába futásával alig volt már követhető kortárs szellemi nagyság, illetve irányzat. Így nemcsak a jogfilozófia van „igen rossz bőrben” immáron jó két évtizede hazánkban, hanem gyengélkedik mostanság az annak valamiképpen alternatívájának ígéretét hozó jog társadalomelmélete is, sőt a korábban kifejezetten ígéretes jogelméleti

kutatások is némileg halványabbak lettek az utóbbi időkben nálunk. A recesszió másik oka pedig az, hogy az egyetemes jogfilozófiai gondolkodás történetét a hazai jogbölcész szakma jószerivel nem kutatja – egy-két tiszteletre méltó kivételtől eltekintve. Márpedig enélkül nem újulhat meg a jogfilozófia, de nézetem szerint a jogelmélet sem. Már csak ezért sem, mert azon országokban, ahol töretlenül virágzik a jogfilozófia (a jogelmélettel együtt), ott a klasszikus örökségből nagyban merítenek. Tehát, bár az egész kontinensen egyfajta válságot él át a jogfilozófia oktatása és kutatása (a jogelmélet/jogtudomány az angolszász területen más oktatási koncepcióban azonban tartja magát, kutatása pedig folyamatos), mégis van egy jelentős és figyelemre méltó kivétel: ez pedig Olaszország (és némiképpen még Spanyolország, illetve a spanyol ajkú területek), ahol annyi kutatóműhely létezik, hogy az itáliai jogfilozófiai produktumokat szinte lehetetlenség akár csak figyelemmel kísérni. Itáliában – már az örökség okán is – jórészt a klasszikusokhoz fordulnak a korunkat égető jogi kérdések vizsgálatában, miközben a kortárs kritikai recepcióban is élen járnak. A jogi módszer- és érveléstan, a jogi retorika, a jogtudomány klasszikus gyakorlati és diszkurzív értelme számos kutatóműhely, konferencia- és kötet-sorozat témája. A modern és a posztmodern kor jobbára doktrínér jogkoncepciói nyomán született olasz (és általában neolatin) kritikai jogfilozófiai eredmények szintúgy figyelemre méltóak lehetnek hazánkban is. Ezen irányvonal követése, vagyis a klasszikus jogfilozófiai szemléletmód rehabilitálása lehetne hazánk számára is a kiút nemcsak a jogfilozófia, hanem a jogelmélet számára is. Hiszen ez utóbbi – valljuk be – nem igazán tud mit kezdeni az olyan alapvető jogfilozófiai kérdésekkel és fogalmakkal, mint a normativitás alapja, érvényesség és érvénytelenség, jogi kötelező erő, a jog és az erkölcs kapcsolata, ellenállási jog, alapvető emberi jogok, dolog természete, jogalanyiség, házasság és család stb. Márpedig a jogfilozófia a konceptuális (fogalmi) jogi kérdésekre is választ tud adni, amelyet én magam is az utóbbi köteteimben bizonyítani igyekeztem.

Még csak pár éve, 2007-ben jelent meg „Jogelmélet és önreflexió” címmel az a kötet, amely az egy évvel korábban megtartott szegedi jogelméleti konferencia anyagát tartalmazza, de nézetem szerint immáron máris meghaladottnak tűnik azon szempontból, hogy az idő a jogelmélet és/vagy a jog társadalomelméleti magyarázata kérdéskör súlypontját – ami köré szerveződött a kötet fő irányvonala – áttolta a jogfilozófia sorsának alapvetőbb jelentőségű kérdéseire, minthogy mindkettőnek vannak többnyire reflektálatlan alapvető jogfilozófiai implikációi, illetve – s ez a fontosabb – számot kell tudniuk vetni az alapvető jogfilozófiai kérdésekkel. Ha ezekkel nem, vagy csak részben boldogulnak, akkor az sikerüket is bekorlátozhatja, sőt akár a jövőjüket is megpecsételheti. Nézetem szerint a kontinensen már középtávon is nem csupán a jogfilozófia, hanem a klasszikus szemléletű jogfilozófia sorsán fordul meg a jog teljes elméleti reflexiójának jövője.

Meggyőződésem, hogy a jogfilozófiára nemcsak az alapkutatások terén, hanem az alkalmazott kutatások területén is nagy feladat hárul korunkban. A jogfilozófia helyes kérdésfelvetései és az így kapott tartalommeghatározásai nagymértékben segíthetik a szakjogász kollégákat abban, hogy a saját jogterületükön a valóban hiteles jogdogmatikai megoldásokat megjelöljék.

Budapest, 2011. augusztus 10.

Dr. Frivaldszky János
tanszékvezető egyetemi docens
PPKE JÁK Jogbölcseleti Tanszék